

**Resûl b. Yakûb'un Manzum Nasihatnamesi:
*Kasîdetü'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiyye***

Güler DOĞAN AVERBEK

Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul, Türkiye.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8938-1115>

ROR ID: <https://ror.org/02kswqa67>

guler.dogan@marmara.edu.tr

Atıf Bilgisi

DOĞAN AVERBEK, Güler. "Resûl b. Yakûb'un Manzum Nasihatnamesi: *Kasîdetü'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiyye*". *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 53 (Bahar 2025), 221-250.

Geliş Tarihi	08.03.2025
Kabul Tarihi	20.03.2025
Yayın Tarihi	12.07.2025
Etik Beyan	Yazmanın dijital görüntülerini temin etme hususundaki desteğinden ötürü kıymetli dostum Dr. Thoralf Hanstein'a teşekkür ederim. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Etik Bildirim	tkidergisii@gmail.com
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

ÖZET

Bu yazıda Kasîdetü'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiyye ile bu eserin Arapça şerhini ihtiva eden yazma ele alınmıştır. Şiirde Resûl mahlasını kullanan Resûl b. Yakûb, nasihatname olan Kasîdetü'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiyye ile Şerhü Kasîdeti Nushiyye bi-Lügati Türkiyye'yi, daha sonra II. Murad olarak tahta çıkacak olan Şehzade Murad'ın kethüdası Nûreddîn Hamza Bey için Sonisa'da yazmıştır. Eserin odağında şarap içilmesi ve satılması konusundaki nasihatler yer alıyorsa da Resûl b. Yakûb gözlemlediği sair bazı meselelere de eserinde temas etmiştir. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın Osmanlı Tarihi'nde bahsettiği bu eserin herhangi bir nüshası daha önce tespit edilmemiştir. Söz konusu eseri ihtiva eden bir yazma, 1931'de Osman Reşer tarafından Berlin Devlet Kütüphanesi'ne satılmıştır. İstinsahı 825/1422'de tamamlanan nüshanın bu yazı kapsamında yapılan değerlendirme neticesinde müellif hattı olduğu anlaşılmıştır. 264 beyitten müteşekkil olan Kasîdetü'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiyye şerhte ve şerhin hemen akabinde olmak üzere söz konusu yazmada iki kere yer alır. Bu çalışmada yazmanın tavsifi yapıldıktan sonra eserin muhtevası ele alınmış, şiirde öne çıkan hususlardan bahsedilerek eserin takdim edildiği Nûreddîn Hamza Bey'in kimliği sorgulanmış, şiirin teknik bakımdan ve muhteva açısından önemine temas edilmiş, çalışmanın sonunda ise Kasîdetü'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiyye adlı şiirin metnine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Çelebi Mehmed, II. Murad, 15. yüzyıl, Osmanlı Edebiyatı, Sonisa, Nûreddîn Hamza Bey, şerh.

**Verse Nasihatnama Written by Resûl b. Yakûb:
*Kasîdetü'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiyye***

Güler Doğan Averbek

Assoc. Prof. Dr., Marmara University, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Department of Turkish Language and Literature, İstanbul, Türkiye.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8938-1115>

ROR ID: <https://ror.org/02kswqa67>

guler.dogan@marmara.edu.tr

Citation

DOĞAN AVERBEK, Güler. "Verse *Nasihatnama* Written by Resûl b. Yakûb: *Kasîdetü'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiyye*". *The Journal of Turkish Studies*, 53 (Spring 2025), 221-250.

Date of Submission	08.03.2025
Date of Acceptance	20.03.2025
Date of Publication	12.07.2025
Ethical Statement	It is hereby declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and that all studies utilized were indicated in the bibliography.
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	tkidergisii@gmail.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

ABSTRACT

This article first examines the manuscript containing the Turkish poem *Kasîdetü'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiyye* and its commentary written in Arabic. *Resûl b. Yakûb*, who used the pseudonym *Resûl* in his poetry, wrote *Kasîdetü'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiyye* along with its commentary titled *Şerhü Kasîdeti Nushiyye bi-Lügati Türkiyye in Sonisa*. The work is advice to be presented to *Nûreddîn Hamza Bey*, the chamberlain of *Shahzada Murad*, who would later ascend the throne as *Murad II*. Although the focus of the work is on the drinking and selling of wine, *Resûl b. Yakûb* also touches upon other problems he observed. While *İsmail Hakkı Uzunçarşılı* mentions this work in his book *Osmanlı Tarihi*, the work had not been previously located. The manuscript, which *Oskar Rescher* sold to the Berlin State Library in 1931, was completed in 825/1422 and is thought to be an autograph as a result of the evaluation made within the scope of the current article. Consisting of 264 couplets, *Kasîdetü'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiyye* is written twice in the manuscript in question, both in the commentary and right after the text. In the study, after describing the manuscript and mentioning the contents and prominent issues of the work, the study investigates the identity of *Nûreddîn Hamza Bey*, to whom the work is presented, before touching upon the importance of the poem in terms of its literary features and its contents. The text of the poem *Kasîdetü'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiyye* is contained at the end of the study.

Keywords

Mehmed I, Murad II, 15th century, Ottoman literature, Sonisa, Nûreddîn Hamza Bey, commentary.

Giriş

Resûl b. Yakûb tarafından kaleme alınan *Kasîdetü'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiyye* ile bu şiirin *Şerhü Kasîdeti Nushiyye bi-Lügati Türkiyye* adlı şerhini ihtiva eden Ms. or. oct. 3473 raf numaralı yazma, 12 diğer yazma ile birlikte Osman Reşer (Oskar Rescher, ö. 1972) tarafından 1931 senesinde Berlin Devlet Kütüphanesi'ne satılmıştır.¹ 12 yazma arasında *Yunus Emre Divanı*'nın Raif Yelkenci nüshası olarak bilinen Ms. or. fol. 4226 raf numaralı yazma ile bu yazmayla yakın irtibatı bulunduğunu belirlediğim *Şerâ'itü'l-Fakr ve'l-Fukarâ* adlı metni ihtiva eden Ms. or. fol. 4224 raf numaralı yazma da mevcuttur.²

İstinsahı 8 Receb 825/28 Haziran 1422'de tamamlanan Arapça *Şerhü Kasîdeti Nushiyye* ile bu metinde şerh edilen *Kasîdetü'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiyye*, müellif Resûl b. Yakûb'un şerhin mukaddime ve hâtimesindeki ifadelerine göre daha sonra II. Murad (s. 1421-1444, 1446-1451) olarak tahta çıkacak olan Şehzade Murad'ın kethüdalarından Nûreddin Hamza Bey'e sunulmuştur. Kasidenin yazıldığı esnada şerhinin de planlandığı veya bu iki eylemin eşzamanlı biçimde gerçekleştiği şiirin muhtevasından anlaşılmaktadır. Her ne kadar eldeki nüshanın istinsahı tamamlandıysa da Çelebi Sultan Mehmed (s. 1413-1421) Hakk'ın rahmetine kavuşmuş ve Şehzade Murad, II. Murad olarak tahta çıkmışsa da eserin telif sürecinde Çelebi Sultan Mehmed'in henüz sağ olduğu muhtevadan anlaşılmaktadır.

Çalışmaya konu metnin yer aldığı yazma, hem eskilik hem -şimdiki bilgiye göre- biriciklik bakımından öne çıkan, mukabele görmüş bir yazmadır. Yine aynı satışta yer alan *Yunus Emre Divanı* Raif Yelkenci nüshası ile *Şerâ'itü'l-Fakr ve'l-Fukarâ*, ayrıca "Kur'ân Sûrelerinin Hâssiyetleri" ile Ahmed b. Abdülcebbâr'ın *Tuhfetü'l-Letâ'if* adlı eserini ihtiva eden Ms. or. quart. 1868 numaralı yazma, eski olduğu kadar muhtevasıyla da dikkati çekmektedir.

¹ Güler Doğan Averbek, "The Manuscripts Oskar Rescher Sold to the Berlin State Library Between 1913-1936," *İslam Tetkikleri Dergisi*, 11/2, İstanbul 2021, 477-568. 50 yıldan uzun bir süre Türkiye'den topladığı yazma eserleri yurt dışındaki kurumlara satan Reşer'in hayatı ve yazma eser ticareti hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Güler Doğan Averbek, "Kitap Tüccarı Bir Âlimin Kısa Hayat Hikâyesi: Osman Yaşar Reşer (Oskar Emil Rescher)," *Müteferrika*, 63, İstanbul 2023, 5-28.

² *Şerâ'itü'l-Fakr ve'l-Fukarâ*'yı ve *Yunus Emre Divanı* Raif Yelkenci nüshası ile irtibatını ele aldığım çalışma için bkz. Güler Doğan Averbek, "Yunus Emre Divanı'nın Raif Yelkenci Nüshasından Ayrı Düşen *Şerâ'itü'l-Fakr ve'l-Fukarâ* Adlı Derleme," *Divan Edebiyatı Araştırmaları*, 34, İstanbul 2025.

Matbu kataloglarda yer almayan *Şerhü Kasîdeti Nushiyye*'yi ihtiva eden yazma, KOHD (*Katalogisierung der Orientalischen Handschriften in Deutschland* [Almanya Şark Yazmaları Toplu Kataloğu]) projesi kapsamında çevrimiçi yayınlanmak üzere kataloglanmış; buradaki veriler daha sonra qalamos.net portaline aktarılmıştır.³

Şerhü Kasîdeti'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiye

Bu yazıda evvela *Şerhü Kasîdeti'n-Nushiyye*'yi ihtiva eden yazmanın tavsifi yapılmış, daha sonra eserin muhtevasından ve kasideden bahsedilerek önemine binaen ve daha önce yayınlanmamış olması sebebiyle Türkçe yazılan şiirin tamamına yazının sonunda yer verilmiştir.

N ü ş h a T a v s i f i

Resûl b. Yakûb'un *Şerhü Kasîdeti'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiye* adlı eserini ihtiva eden yazma, 1931'de Berlin Devlet Kütüphanesi'ne ulaştıktan sonra restore edilmiş ve ciltlenmiştir. 174 varaktan ibaret olan yazmada şerhin her sahifesinde 14 satır, sonda şiirin bütün hâlinde yer aldığı sahifelerde ise 16 satır bulunur. Sonda bütün hâlindeki şiir, iki sütuna yazılmıştır. Çevrimiçi katalog bilgisine göre yazmanın dış ölçüleri 175x130 mm, iç ölçüleri 130x100 mm'dir. İşaretler ve bazı haşiyeler sürh ile dir. Cetvelsiz olan yazmanın reddadeleri tamdır. Şerh vr. 2b-163a arasında, sonda bütün hâlindeki şiir ise vr. 166b-174b arasındadır. Şiirin hemen tamamı harekelidir. Şerhin istinsahı 8 Receb 825/28 Haziran 1422'de tamamlanmıştır. Telifin ve istinsahın tamamlandığını bildiren ferağ kaydına göre eldeki nüsha müellif hattıdır. Nitekim yazmanın kâğıdına, yazının formuna ve mürekkep özelliklerine bakıldığında nüshanın yukarıda verilen tarihle uyumlu fiziki özelliklere sahip olduğu görülecektir. Ayrıca metnin tamamında görülen müstensih elinden çıkmış haşiyeler ve tashihlerin, müellif müdahalesi hüviyetinde olması bu yazmanın müellif elinden çıktığına işaret etmektedir. Vr. 163b-164b'de müellifin el yazısıyla ve "Faşl" başlığı altında böyle bir eserin neden kaleme alındığı Arapça olarak tekrar izah edilmiştir. Vr. 164b-166a'da müellif tarafından Şa'lebî'nin (ö. 1035) tefsirinden iktibaslar yapılmış, vr. 165b'de başka biri tarafından Allah'ın isimleri yazılmıştır; ayrıca vr. 166a'da Farsça ve Arapça kısa metinler vardır. Şiirde Resûl mahlasını

³ Bağlantı adresi için bkz. <https://www.qalamos.net>.

kullanan şairin yazmanın ferağ kaydına göre künyesi Resûl b. Ya'kûb b. 'Ömer-i Siyâh'tır. Fakat 'Ömer-i Siyâh ibaresine müdahale edildiği görülmektedir.

Vr. 1a'da eser adı başka bir el tarafından "Şerh-i Kaşîde-i Türkiyye" şeklinde not edilmiş, ayrıca aynı kişi tarafından "Belezkâde el-Hâc 'Ömer vakfıdır" notu düşülmüştür.⁴ Vr. 1b'de "Kâdr gicesi okunacak du'âdur" notuyla 7 satırlık Arapça bir dua, iptidai bir el yazısıyla kaydedilmiştir. Vr. 2a'da Arapça bir iktibas, hemen altında Celâleddîn b. 'Alî en-Niksârî ve es-Seyyid Maḥmûd el-Hüseynî el-Ḥamîdî'ye ait temellük kayıtları ile vakıf kaydı ve "Kaşîde-i Nuşhiyye" yazısı yer alır.

Vr. 163a'daki mukabele kaydına göre metin baştan sona kadar mukabele görmüştür. Ayrıca vr. 154b'de mukabeleli ilgili sayfaya eriştiğine dair kayıt vardır. Bunun mukabele etme sürecinde konulan bir not olduğu düşünülebilir. Yazmada muhtelif yerlerde mukabele işaretleri de mevcuttur. Vr. 64a'da olduğu gibi şair şarihin mukabele esnasında metne bazı ilaveler yaptığı anlaşılmaktadır. Dönemiyle uyumlu biçimde yazmada akkuzatiflerin harekeyle gösterilebildiği görülmektedir.⁵

Sonda yer alan şiirdeki 104-107. beyitlerin muhtemelen sonradan üzeri çizilmiştir. Şerhte aynı beyitlerde böyle bir durum mevzu bahis değildir. Beyitlerin anlamları göz önünde bulundurulduğunda nâzımın buradaki sözlerinin sonraki dönemde yazmayı görüp okuyan bir kimsece tasdik edilmediği ve bu sebeple üzerlerinin çizildiği akla gelebilir.⁶

Şiirin aynı yazmada iki nüshasının mevcut olduğunu söylemek hata değildir. Şerh içindeki şiir metni ile sondaki metin mukayese edildiğinde görülen bazı farklılıklar, küçük tasarruflar olarak değerlendirilebilir.⁷

⁴ Aynı satışta yer alan ve "Kur'an Sûrelerinin Hâssiyetleri" ile Ahmed b. Abdülcebbâr'ın *Tuhfetü'l-Letâ'if* adlı eserini ihtiva eden Ms. or. quart. 1838 raf numaralı yazmayı vakfeden de aynı kişidir.

⁵ 3. beyitteki "sırrı" kelimesi buna örnek olarak verilebilir:
Cehr ü sırrı hem nişân-ı dîn durur Kim ki yok dirse biliñ bî-dîn durur

⁶ Söz konusu beyitler şöyledir:
Didi şol mü'min ki Kur'an okıdı İşdi hamri Allâhını kaķıdı
Bu 'azâb maḥşûşdur ol Kur'ancı'ya Hamr içip mel'un olan yigrenciye
Her ki ol hamra helâldur dirise Kâfir olur fâsık u ger pârsâ
Yâ neces olmaz bu mey dirse kişi Hem küfürdür tāmuda kalmaķ işi

⁷ Örnek olarak 17. beyti vermek mümkündür. Buradaki "edip" zarf-fiili sondaki metinde "idüp," şerhte ise "idip" şeklinde imlâ edilmiştir:
Hem-çünin taşvîr idip virdi haber Uşbu şüretlen yazıbaḥ mu teber

Şerhü Kasîdeti'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiye'nin Başka Nüshası Var mı?

*Şerhü Kasîdeti'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiye'*den bahsettiğini görebildiğim en erken kaynak, İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın (ö. 1977) ilk cildi 1947'de yayınlanan *Osmanlı Tarihi'*dir. Burada 264 beyitten oluşan *el-Kasîdetü'n-Nasîha bi-Lügati Türkiye'*nin şerhinin Cacaoğlu Nûreddîn Hamza Bey'e sunulduğu ve 15. asır başlarına ait olduğu zikredilir,⁸ başkaca ayrıntı verilmez. Bahsedilen Cacaoğlu Nûreddîn Hamza Bey'in, çalışmamıza konu şiirin sunulduğu kişiyle aynı olmadığı kanaatindeyim. Bu konu daha sonra ele alınacaktır. Fakat burada akla birkaç soru gelmektedir. Acaba Uzunçarşılı, eseri görmüş müdür? Gördüyse eserin başka bir nüshasından mı haberdardır yoksa bu yazıda mevzubahis edilen nüshayı mı Berlin'e gitmeden evvel görmüştür? Uzunçarşılı'nın meşhur sahaf Raif Yelkenci (ö. 1974) ve Beyazıt Umumi Kütüphanesi Müdürü allame İsmail Saip Sencer (ö. 1940) ile derin hukuku bulundugunu ve çalışmalarında her iki isimden de beslendiğini bilmekteyiz. Bu iki isim, çalışmaya konu yazmayı Berlin'e gönderen Reşer'in de yakın çevresindendir. Hatta onun yazma devşirdiği isimlerdendirler. Binaenaleyh Uzunçarşılı'nın bugün henüz bir nüshasına ulaşılabilen eseri, İstanbul'da iken gördüğü düşünülebilir. Daha sonra Şentürk ve Kartal'ın müştereken hazırladıkları kitapta 15. asır eserleri tatad edilirken Uzunçarşılı'nın verdiği bilgi tekrarlanır.⁹

Şerhin zikredildiği diğer çalışma Cevat Hakkı Tarım'ın 1948'de neşrettiği *Tarihte Kırşehir Gülşehir ve Babailer, Ahiler, Bektaşiler* isimli eseridir. Beyit sayısını 262 olarak bildiren bu kaynağa göre şerh edilen *el-Kasîdetü'n-Nasîha bi-Lügati Türkiye'* adlı eser, 15. asır Osmanlı devlet ricalinden Cacaoğlu Nûreddîn Hamza'ya ithaf olunmuştur.¹⁰ Beyit sayısı tutmasa da aynı eserin kasdedildiği açıktır. Beyit sayısındaki farklılık basit bir dizgi hatasından kaynaklanmış olmalıdır. Malumattaki benzerlik sebebiyle Tarım'ın kaynağının da Uzunçarşılı olduğu kanaatindeyim.

Hâlihazırda eser hakkında başka bir malumata veya eserin başka nüshasına ulaşılammıştır.

⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. 1, 5. bs., Türk Tarih Kurumu, Ankara 1988, s. 538.

⁹ Ahmet Atillâ Şentürk, Ahmet Kartal, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, 13. bs., Dergah Yayınları, İstanbul 2018, s. 243-244.

¹⁰ Cevat Hakkı Tarım, *Tarihte Kırşehir Gülşehir ve Babailer, Ahiler, Bektaşiler*, Yeniçağ Matbaası, İstanbul 1948, s. 43.

Eserin Nâzımı, Sunulduğu Kişi ve Muhteva

Şerhü Kasîdeti'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiyye adlı Arapça şerhte klasik usule uygun olarak *Kasîdetü'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiyye* adlı Türkçe şiirdeki beyitler, şerh edilmeden önce yer bulmuş, ayrıca yazmanın sonunda vr. 166b-174b'de şiirin tamamı bir arada verilmiştir. Şerhte 263, sonda ise 264 beyit vardır. Şiirin beyit sayısı, her iki nüshada son beyitte lafzen söylendiğinden bu sayının kati biçimde 264 olduğu söylenebilir.¹¹

Şerhü Kasîdeti'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiyye'yi kaleme alan Resûl b. Yakûb, şiirinde adı Resûl'ü mahlas olarak intihap etmiştir. Tezkirelerde ve bibliyografik sair kaynaklarda bu mahlasla irtibatlı, Resûl b. Yakûb'a dair herhangi bir malumata rastlanmamıştır.

Eserinin mukaddimesinde Allah'ın kendisine Türk dilinde *Kasîdetü'n-Nushiyye* yazmasını ilham ettiğini ve bunun üzerine yine Allah'ın yardımıyla buna muvaffak olduğunu beyan eden Resûl b. Yakûb, "kardeşim" diye hitap ettiği Emir Nûreddîn Hamza Bey için eserini kaleme aldığını söyler; kasidenin her bir beytini ayetler ve iktibaslarla şerh ettiğini kaydeder. Hediye edilen ve şairin "kaside" olarak tanımladığı şiirin dilinin Türkçe olduğu, şerhinin ise Arapça olduğu nâzım tarafından 252. beyitte yine şöyle dile getirilir:

Bir kaşîde tuluğfedür ol Türkice *Şerh idip anı lisân-ı 'Urbice*

Resûl b. Yakûb'un ifadelerine bakıldığında şiirin kendisi için yazıldığı Nûreddîn Hamza Bey'in, Osmanlı Padişahı Çelebi Sultan Mehmed'in şehzadesi Murad'ın kethüdası olduğu anlaşılmaktadır. Nâzım bunu 250-251. beyitlerde şöyle ifade eder:

Bir du 'â kûlsam gerek Sultâniçün *Hem anuy oğlu Murād Beg Hāniçün*
Hem anuy kedhüdāsına biledür *Hamza Begdür kim Resûl aya iledür*

Kaynaklar, Şehzade Murad, Amasya Valisi tayin edildiğinde Biçeroğlu Nûreddîn Hamza Bey'in de "lala" sıfatıyla onun yanında olduğunu söylerler. Resûl b. Yakûb'un "kethüda" olarak tanımladığı kelimenin "lala" anlamında kullanıldığı varsayılırsa şairin eserini sunduğu kişinin Biçeroğlu Nûreddîn Hamza Bey olduğu ortaya çıkmış olur.

Vedat Turgut, Osmanlı Devleti'nin ilk vezirlerinden biri olduğu kabul edilen Timurtaş Paşa'nın (ö. 1404) ailesini ve özellikle oğlu Yahşi Bey kolunu

¹¹ Müellifin şiirini şerh ederken 134. beyti sehven yazmadığı anlaşılmaktadır.

ele aldığı “Âl-i Timurtaş Paşa” makalesinde Timurtaş Paşa’nın Rumeli fütuhatına iştirak ettiğini ve şehzadeligi döneminde Yıldırım Bayezid’in lalası olduğunu, daha sonraları önce Rumeli, akabinde Anadolu Beylerbeyi olarak nasbedildiğini kaydeder.¹² Aynı çalışmanın “Hamza Bey Bilmecesi” bölümünde Timurtaş Paşa’nın ahfadından Yahşioğlu Hamza Bey ile karıştırılan Biçeroğlu Hamza Bey’den de bahseden Turgut, onun II. Murad devrinin önde gelen emirlerinden olduğunu vurgulayarak aile bireyleri ve hayratı hakkında detaylı malumat verir.¹³ Buna göre II. Murad’ın şehzadeligi sırasında Amasya’daki lalalarından olan Hamza Bey, o yıllarda görülen karışıklıkları bastırmasının yanı sıra Samsun’un fethedilmesinde etkin rol üstlenmiş ve daha sonra Rum Sancakbeyi olmuştur. Turgut’un tespitine göre Biçeroğlu Hamza Bey, Timurtaş Paşa’nın ahfadından Bayezid Paşa’nın hanımının yeğenidir, babasının adı ise Altuntaş’tır. Yürütülen tahminler doğru ise eserin kendisi için yazıldığı kişi, Sultan II. Murad henüz şehzade iken Amasya’da onun lalası olan ve Timurtaş Paşa ile sıhriyet bağı bulunan Biçeroğlu Altuntaş mahdumu ve Samsun fatihi Nûreddin Hamza Bey’dir.

Eser, adının işaret ettiği gibi nasihatnamedir. Şerh de bu nasihatlerin ayet ve hadis ile ilmî metinler, tasavvufi eserler ve şahsiyetlerden nakillerle güçlendirilmiş hâlidir. Haddizatında nâzım, eserin tamamını bir ayet üzerine tasarladığını 255. beyitte şöyle dile getirmektedir:

Bir âyet ma ‘nîsidür uşbu bilüñ Anı bu kaçîde şerhinde görüñ

Öz olarak ifade edilirse kaside şeklinde anlandırılan şiir ile şerhi, 15. asırdan bugüne önemini gitgide kaybeden tarihî şehirlerden Sonisa’da içki satılmasına içerleyen bir ilmiye mensubunun bu meseleyi merkeze alarak başka konularda da serdettiği nasihatleri bir araya getirmesiyle oluşmuştur.

Sonisa hakkında bugüne kadar en kapsamlı çalışmayı yapmış olan Kıvrım, konum olarak önemli bir mevkide bulunan kazanın hemen her devirde önemli bir şehir olan Amasya’ya çok yakın olduğunu, Niksar’a ve liman kenti Samsun’a yakınlığından başka tarihî İpek Yolu üzerinde bulunmasının da önemli olduğunu kaydeder.¹⁴ Kıvrım’ın tespitine göre Sonisa kazası denilen bölge, bugün Tokat’a bağlı Erbaa ve Amasya’ya bağlı

¹² Vedat Turgut, “Vakıf Belgelerine Göre Osmanlı Devleti’nin Kuruluş Dönemi Aileleri II: Âl-i Timurtaş Paşa,” *Osmanlı Araştırmaları*, LIII, İstanbul 2019, 53-55.

¹³ Vedat Turgut, “a.g.m.,” 73-76.

¹⁴ İsmail Kıvrım, 15-16. Yüzyıllarda Sonisa Kazası, Taşova-Erbaa: Yerleşme Nüfus ve Ekonomi, 2. bs., Amasya Belediyesi, Ankara 2020, s. 1.

Taşova ilçelerini tamamen içine almakta, ayrıca Ordu iline bağlı Akkuş ilçesinin güney topraklarını kapsamaktadır.¹⁵ Eldeki belgelere göre Sonisa'nın tahriri II. Murad döneminde yapılmışsa da söz konusu tahrir defteri bugüne gelmemiştir.¹⁶ En erken tarihli tahrir defteri 1455 senesine aittir ki bu da çalışmaya konu şerhin istinsahından 33 yıl sonrasına tekabül etmektedir.¹⁷

Sonisa çarşısında içki satıldığını müşahade eden ve bundan rahatsızlık duyan Resûl b. Yakûb, esas maksadını 13. beyitte serdedir ve şarabın kabahat olduğunu dile getiren nasihat sadedinde birkaç beyti Nûreddîn Hamza Bey için yazmaya karar verdiğiini şöyle söyler:

Birkaç ebyâtlar yazayum nuşh için Begüime dahı şu hamruñ kubî için

Girizgâhtan sonra nâzım, şiirin 43. beytinde şarap meselesini şerh etmeye başlar. Yukarıda ihsas edildiği üzere şiirin ve şerhin tamamına bakıldığında Resûl b. Yakûb'un meramının şarabın alım satımının menedilmesini taleple sınırlı olmadığı görülmektedir. Nitekim 46-47. beyitlerde "paşa" diye seslendiği muhatabından şarabı terk etmesini ister:

¹⁵ İsmail Kıvrım, *a.g.e.*, s. 1.

¹⁶ İsmail Kıvrım, *a.g.e.*, s. 7.

¹⁷ Tarihi milattan önce 3000'li yıllara kadar giden Sonisa, tarih boyunca Hititler, Frigler, Kimmerler, Lidyalılar, Persler, Pontuslar ile Roma İmparatorluğu'nun hakimiyet sürdürdüğü bir mevki olmuş, Büyük Selçuklu sultanlarından Melikşah (s. 1072-1092) devrinde Emir Danişmend'in (s. 1071-1085) idaresine verilmiş, II. Kılıçarslan'ın (s. 1155-1192) 1171'de Sivas ve çevresini fethetmesiyle Anadolu Selçukluları hükmü altına girmiştir. Moğol İstilası sonrasında Taceddinoğulları Beyliği idaresinde kalan ve Yıldırım Bayezid (s. 1389-1403) döneminde Osmanlı hükümrانlığını kabul ettiği anlaşılan Sonisa, 1402'de Osmanlılar'ın mağlubiyetiyle sonuçlanan Ankara Savaşı sonrasında tekrar Taceddinoğulları idaresine geçmiştir. Çelebi Mehmed, devlet idaresini kati surette ele aldıktan sonra payitaht Bursa'ya yerleşmiş, oğlu Şehzade Murad'ı ise Amasya'da görevlendirmiştir. 1402-1413 yıllarını kuşatan Fetret Dönemi boyunca bağımsız kaldıkları anlaşılan Sonisa hâkimleri, Osmanlı tahtına oturan Çelebi Sultan Mehmed ile iyi ilişkiler kurmuşlar, II. Murad devrinde ise tamamen Osmanlı hükümrانlığına katılmışlardır (Bu konudaki detay için bkz. İsmail Kıvrım, *a.g.e.*, s. 21-30). 1413'te Çelebi Mehmed tarafından Amasya merkez olmak üzere kurulan Rum Beylerbeyliği, Sonisa'yı da kuşatmaktadır (İsmail Kıvrım, *a.g.e.*, s. 31). Sonisa, İbn Battuta'nın ziyaret ettiği şehirlerdendir. İbn Battuta, Amasya'dan bahsederken Sunusa yani Sonisa'nın Amasya gibi Irak hükümdarının emri tahtında olduğunu kaydederek Ahmed Rıfai'nin torunlarının burada yerleşik olduğunu belirtir ve ziyaret esnasında Rıfai tekkesinde konakladıklarını bildirir (İbn Battuta, *İbn Battûta Seyahatnâmesi*, çev. A. Sait Aykut, c. 1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2004, s. 417). Sonisa, Evliya Çelebi'nin de yolunu düşürdüğü bir kenttir. Evliya Çelebi, ziyaret ettiği 17. asırda artık köy-kasaba hüviyetinde olan Sonisa'nın, 300 haneli, cami, han, mescit ile bağları ve bahçeleri olan mamur bir kasaba olduğunu söylemektedir (Evliya Çelebi, *Gümümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*, haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağı, c. 2, 2. bs., Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2010, s. 469).

Hem dahu şol şerbeti içgil paşa Kim sebep olmaz 'azâb-ı âteşe
Pes dilermen hamri sen terk idesin Küllü ahlâsuy başın uvadasın

Nâzım, 53. beyitte Mâ'ide Suresi'nin "Ey iman edenler, içki, kumar, tapmaya mahsus dikili taşlar, fal okları ancak şeytanın amelinden birer murdardır. Onun için bunlardan kaçının ki muradınıza eresiniz." mealindeki 90. ayetinden iki kelimelik bir iktibas yaparak içkinin yedi delille haram kılındığını söyler ve bunları tadat eder. İlgili bahsin ilk beyti şöyledir:

أَيُّهَا الْخَمْرُ İdi delillen harâm kıldı Raḥîm
âyetinde ol Kerîm

84. beyitte tekrar şarap bahsine dönen nâzım, yine iki kelimelik bir iktibas ile Bakara Suresi'nin "Allah hiç bir kimseye gücünün yeteceğinden başkasını yüklemesin. Herkesin kazandığı hayır kendi faydasına, yaptığı şer kendi zararınadır. 'Ey Rabbimiz, unuttuk yahut yanıldıysak bizi tutup sorguya çekme. Ey Rabbimiz, bizden evvelki ümmetlere yüklediğin gibi üstümüze ağır bir yük yükleme. Ey Rabbimiz, takat getiremeyeceğimizi bize taşıtma. Bizden sâdır olan günahları sil, bağışla, bizi yarlıga, bizi esirge. Sen mevlamızsın bizim. Artık kâfirler güruhuna karşı da bize yardım et'." mealindeki 286. ayetini hatırlatır:

Girü geldük habîşler anasına Taẓarru ' birle okı اِنْ تَسِيْئًا
Kûlalum iltimâs bâ-şıdık u ihlâş İlâhî vir inâbet kûl bize _ihlâş

Resûl b. Yakûb, girişte işaret etmediği bir bahsi 121. beyitte açmaktadır. Bu defa "şâhib-‘aṭâ" diye seslendiği muhatabı Nûreddîn Hamza Bey'e zinanın kabahat olduğunu söylemekte, sözlerinin devamında ise zinanın kişiye ve topluma verdiği zararları sıralamaktadır:

Fâhişeler zâhiren olmak ḥaṭâ Vebâ andandur işid şâhib- 'aṭâ

Resûl b. Yakûb, zinanın zararlarını saydıktan sonra 126. beyitte zinayı yasaklamada muhatabının hükmünün geçeceğini söyleyerek ondan hükmüne boyun eğmeyenleri cezalandırmasını ister.

127. beyitte tekrar şarap bahsine dönen Resûl b. Yakûb, günaha ortak olmamak için geç olmadan şarabın satılmasının yasaklamasını Nûreddîn Hamza Bey'den ister. Böylece müminler şarap içip satmayacaklardır. Resûl b. Yakûb'un şarabın satılmasıyla ilgili talepleri bununla sınırlı kalmaz, 129. beyitte gayrimüslimlerin de açıktan şarap satmalarının doğru olmadığını söyleyerek o konuda da beklentisi olduğunu izhar eder. Nâzım, gayrimüslimlerin içki satmaları hususunu 130-143. beyitlerde anlatırken

Sonisa çarşısında bir dinsizin dükkân tutarak orada şarap sattığını, hem sattıranın hem satanın hem söylemeyenin hem alıcının lanete battığını söyleyerek söze başlar. Nâzıma göre Müslümana bu lanet layık olmadığı gibi bunu yasaklamayan kadı ve bey de ayık değildir. Söz konusu beyitlerde yapılan işten rahatsızlığını dile getiren nâzım, beyin yanı sıra kadı'nın da bu konuda tedbir almadığını söylemekte, mescit ile medresenin çevresinin bu işlerden temizlenmesi gerektiğini ihtar etmektedir. Ona göre bütün şehirlerde yasaklanmalıdır, ancak hiç olmazsa Sonisa'da yasaklamasına razıdır. Şiirin bana göre kırılma noktalarından biri 146-153. beyitlerde görülür. Nâzım, şiirde dile getirdiği, yukarıda özetlenen talepler yerine getirilmeyecekse Bursa'ya gidip şikâyet etmesi için Nûreddîn Hamza Bey'den kendisine izin vermesini istemektedir:

<i>Nehy idersey nûr oluşardur 'ulā</i>	<i>İtmezisey destûruy olsun kıla</i>
<i>Varayum Sultānuma ağlayayum</i>	<i>Dīn yolında cigerüm tağlayayum</i>
<i>Hem sefer zahmetini çeksem gerek</i>	<i>Hem yayaklık miḥnetin yudsam gerek</i>
<i>Ger dīne nuşret kılam fırsat bulam</i>	<i>Hem ḥaḳīḳat ez-Ḥuda nuşret bulam</i>
<i>Çalab anuy 'ömrini devletini</i>	<i>Arturup ḥayrile kılsun mevtini</i>
<i>Hem daḥı Mevlānâ Şemse varuram</i>	<i>Senüy elüyden tazallüm kıluram</i>
<i>Çalab anuy 'ömrünü (vü) taḳvāsını</i>	<i>Vü tevfiḳ ü tâ'atini fetvāsını</i>
<i>Tezyîd ü te'yîdile kılsun devām</i>	<i>Müstefîd olsun andan ḥāş u 'ām</i>

Şiirde geçen Mevlânâ Şems ile kastedilen kişinin o sırada Osmanlı başkenti bulunan Bursa şehrinin kadısı Mollâ Fenârî (ö. 1431) olduğu şerhten sarîh biçimde anlaşılmaktadır.¹⁸ Dolayısıyla gitmek için izin istediği şehir Bursa, sultan ise Çelebi Sultan Mehmed'dir.

Nâzım, 193. beyitten 201. beyte kadar şaraptan uzak durması hususunu Nûreddîn Hamza Bey'e şu sözlerle tekrar hatırlatır:

Diseler begler şarābsuz olımaz *Cevāb oldur ki bu söziüy*
yaramaz

Zîra ki Allāh buyurmadı anı *Belki şeyṭān fi'lidür didi Ğanî*

¹⁸ Resûl b. Yakûb, kimi kastedtiğini vr. 122b'de şu sözlerle izah etmektedir:

“المراد بمولانا هو مولانا العالم العامل القدوة العلماء والحكام مبين الحال والحرام من الشرايع والاحكام و هو مفتي الفريقين مقرر المذهبين شارح علوم الاولين و الاخرين وارث علوم الانبياء والمرسلين شمس الدولة والدين محمد بن الشيخ شفيق العالم العامل الرفيق لابي بكر الصديق الفري اسبغ الله ظله و رحم اباه وجعل الجنة مثواه و رضي الله“

<i>Fi 'l-i şeytāndan vācibdür kaçasın</i>	<i>Tā ki kevşerden yarın sen içesin</i>
<i>Bir haṭā yanlış hem mağlazadur</i>	<i>Meysüz olmaz beg-dimek ma 'rūzadur</i>
<i>Ol la 'ın 'arz itdi anı göyline</i>	<i>Ol sebebdür kim getirür diline</i>
<i>Dilegüm oldur ki anı koyasın</i>	<i>Şol çehār yāruñ yolına uyasın</i>
<i>Begliği anlar nice itdiyise</i>	<i>Sen de git anlar nice gitdiyise</i>
<i>Mu 'ın olğul erāmillere imrüz</i>	<i>Yetimler atası ol işlerin düz</i>
<i>Ne ki muhtāclara virseñ gerekdür</i>	<i>'Adil itmek dñümüze direkdür</i>

240. beyitte ise ihtarını ciddi bir tonda tekrarlar. Bu dünya hayatından sonra bir de ahiret hayatı vardır. Orada, insanların buradaki amellerine göre karşılanıp ağırlanacaklarını muhtıravari bir üslûpla söyler:

Anda varmayınca bilmezsin emir Kaḫkı evde düzdi meclisün Kebir

Şerh kısmı sade bir Arapça ile kaleme alınmıştır. Şerhte Arapça manzum, mensur iktibasların yanı sıra nadiren Farsça manzum iktibaslar bulunur. İktibasların kimden yapıldığı genellikle kaydedilmiştir. Esere bakılarak müellifin elsine-i selâse havzasını oluşturan Arap, Fars ve Türk dillerine vâkıf olduğu rahatlıkla söylenebilir. Ancak şerhte, şerh edilen şiir hariç Türkçe alıntı yoktur.

Nüshada muhtemelen mukabele esnasında özellikle iktibas edilen şiirlerdeki bazı kelimelerin Arapça kısa karşılıklarının not edildiği, bazen de esere derkenar ilaveler yapıldığı görülmektedir. Türkçe şiirde nadiren de olsa müellif tarafından Arapça karşılığı not edilen kelime mevcuttur.¹⁹

Resûl b. Yakûb'un eser sonunda vr. 162a'nın son satırında Hamza Bey'i muhatap olarak başlayan arızası aynı zamanda şerhin hâtimesidir. Risaleyi hediye olarak getirdiğini söyledikten sonra madde madde taleplerini sıralar. Buna göre Hamza Bey evvela içkiden tevbe edecek, ikinci olarak bunların sıkılmasını ve satılmasını yasaklayacak, üçüncü olarak fahişeliği menedecek, dördüncü olarak tebasına karşı adaletle muamele edecek, beşinci olarak iyiliği emredip kötülükten menedecek, altıncı olarak namazı terk edenleri nâzımın mahallelerine sokmayacak, yedinci olarak din düşmanı olan

¹⁹ Örnek için 146b'ye bakılabilir. 157b'de ise "vukûf" kelimesinin Farsça karşılığı "dânisten" olarak not edilmiştir.

muhbirlerin kendi aleyhlerine olan sözlerini kabul etmeyecek ve mescitleri mamur kılacaktır.²⁰

Nâzım bu sıraladıklarını gerçekleştirmesinin, kendisine ihsan edeceği bin kentalden, hatta dünyada bulunan her şeyden daha değerli olduğunu “ولو فعلتم هذه السبعة لكان افضل عندي من الف قنطار اعطيتومنها بل من الدنيا بخدا في ها” şeklinde ifade ederek sözlerini hadis iktibaslarıyla sürdürür.

Şiiriyete Dair Notlar

Yukarıda birkaç kez ifade edildiği üzere *Şerhü Kasîdeti'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiyye* isimli eserde Türkçe bir şiirin şerhi yer alır. Her ne kadar şiir için “kaside” başlığı kullanılmışsa da şiir şeklen bir mesnevidir, müzdevic kısa beyitlerden oluşur. Şiir, methiye türünde olsa bu sebeple nâzımın kaside dediği ileri sürülebilecekse de şiirde bariz bir övgü mevzubahis değildir. Bu safhada akla, birisine ithaf edildiği için şiire “kaside” denmiş olabileceği gelmektedir. Ancak başka açılardan da ele alınacağı üzere Resûl b. Yakûb'un şiirini kaside olarak isimlendirmesinin, yabancı bulunduğu bir sahada kalem oynatmış olmasıyla alakalı olduğunu düşünmek daha makul görünmektedir.

Yer yer aruz imlasına başvurulmuş şiirde remel bahrinin *fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün* kalıbı ve hezec bahrinin *mefâ 'ilün mefâ 'ilün fe 'ulün* kalıbı olmak üzere farklı iki vezin kullanılmıştır. Ancak vezinlerin uygulanışında görülen fahiş hatalar, ismini mahlas olarak kullanan Resûl b. Yakûb'un şair olmadığını, nazmetme konusundaki zayıflığının şair olmamasından kaynaklandığını düşündürmektedir.²¹ Her ne kadar şiir 15. asrın ilk çeyreğinde kaleme alınmış olsa da bu kabil hatalar vezin konusunda o devirde de görülemeyecek düzeydedir ve sayıca çok fazladır. Burada şiirin 11'li hece ölçüsü ile yazıldığı ileri sürülebilecekse de bu konuda da şiirde uyumsuz mısralar olduğu görülmektedir. Resûl b. Yakûb'un nâzımlığının zayıflığı hususunda 94. beyit örnek olarak sunulabilir:

Her kim içdi hamri dünyā bir kadeh Semm-i hayyātdan içer yitmiş kadeh

²⁰ Söz konusu kısım şerhte şöyle ifade edilmiştir:

“يا ايها الامير جئت بهذه الرسالة تحفة الى حضرتكم العالية راجيا منكم عطائكم و هو ان تنبوا من شرب المسكرات اولاً و انهوا عن عصرها و بيعها ثانياً و انهوا عن اتخاذ المستاجرات ثالثاً و ان تعدلوا بين الرعايا رابعاً و امروا بالمعروف و انهوا عن المنكر خامساً و ان لا تمكثوا في جوارنا تارك الصلوة سادساً و ان لا تقبلوا قول الواشي علينا لانه عدو الدين و اهله و ان تعمروا المساجد سابعاً”

²¹ Aşağıda verilen 39. beyitte bu kabil bir hata yer alır:

Pes vâcibdür kim aña şaykal gerek Her birine bir hayır heykel gerek

“Dünyada bir kadeh şarap içen kimse, yılanların zehrinden yetmiş kadeh içer.” şeklinde nesre çevirebileceğimiz beytin sentaksında sorun vardır. Beyitte kullanılan “dünyā” kelimesinin “dünyāda” anlamına gelecek şekilde beyitte yer alması gerektiği görüldüğü hâlde nâzımın böyle bir ifade elde etmeyi başaramadığı anlaşılmaktadır.

Nüshanın müellif hattı olduğu iddiamıza dayanarak hataların bizzat nâzımdan kaynaklandığını söyleyebiliriz. Haddizatında nâzımın, vezin ve kafiye zaruretiyle şiirinde Arap ve Fars dilleri gramer kurallarına tâbi ibarelere yer vermiş olması da karşı karşıya kaldığı müşkül durumu halletme çabası olarak görülmelidir.²²

Sonuç

Osmanlı Devleti’nin görece erken bir döneminde yeni Osmanlı toprağı olmuş bir kazada yazılan bu şiir ve şerhinin bize göre en önemli yönü Anadolu’nun eski yerleşim yerlerinden olan Sonisa’dan ve Sonisa’da bulunan çarşıdan iki defa bahsetmiş olması, Sonisa’daki mescid ve medreseyi anmış olmasıdır. Bu bakımdan metin, edebiyat tarihi bakımından önemli olmasının yanı sıra şehir tarihi, sosyoloji, iktisat tarihi ile eğitim ve kültür tarihine de kaynaklık edecek malumat ihtiva etmesi açısından kıymetlidir.

Taşra edebî muhiti için bir numune teşkil eden eserde şiirin Türkçe, şerhin ise Arapça olması geçiş sürecini göstermesi bakımından dikkate değerdir. Şiir Türkçe olduğu hâlde şerhin Arapça olması, nâzımın açıklama ihtiyacı hissettiği yerlerde Arapçadan sonra Farsçaya başvurması, el sine-i selâse kültür havzasının şekillenmesine güzel bir örnek teşkil etmektedir. Eser, Anadolu’da Türkçenin yazı dili ve edebî dil hâline gelmesi açısından da güzide bir örnek konumundadır.

Bu eser, Anadolu’da Arapça ve Farsçadan Türkçeye geçiş sürecinde karşılaşılan en temel sorunlardan biri olan aruz tatbikine müşahhas bir numune teşkil etmesi bakımından da kayda değerdir. Bu meyanda şiirin en büyük kusurunun vezinle ilgili olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Şiirin

²² Bunlardan bir iki tanesini burada örnek olarak sunmak yerinde olacaktır. Mesela 67. beyitte Türkçede pek tercih edilmeyen ve “daha muhtaç” anlamına gelen “muhtâcter” kelimesini kullandığı görülür:

‘Aklımı arturmağa muhtâcterem Pes izâlet itmegüm olmaz kerem

168. beyit de bu duruma tipik bir örnek teşkil eder:

Cild ü lahmî ortası pür mârehâ Hem ‘akâribler işidgil yârehâ

mısralarının bir kısmı *fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün*, bir kısmı ise *mefâ ilün mefâ ilün fe ulün* kalıplarına uymakta, oldukça yüksek oranda mısra ise bu iki vezne uymamaktadır. Yine vezin ve kafiye zaruretiyle şiirde dilin çok zorlandığı görülmektedir.

20. asrın ilk yarısında allame İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın önemli çalışmalarından biri olan *Osmanlı Tarihi*'nde zikredilen, fakat aradan geçen yıllarda tespit edilip yayınlanma imkânı bulunamayan bu eserin yerinin tespit edilmesi ve eserdeki Türkçe şiirin literatüre kazandırılması memnuniyet vericidir. Bu çalışma ile ortaya çıkarılan şerhin saha araştırmacılarının ilgisine mazhar olması memuldür.

KAYNAKÇA

- DOĞAN AVERBEK, Güler. "Kitap Tüccarı Bir Âlimin Kısa Hayat Hikâyesi: Osman Yaşar Reşer (Oskar Emil Rescher)." *Müteferrika*, 63, İstanbul 2023, 5-28.
- DOĞAN AVERBEK, Güler. "The Manuscripts Oskar Rescher Sold to the Berlin State Library Between 1913-1936." *İslam Tetkikleri Dergisi*, 11/2, İstanbul 2021, 477-568.
- DOĞAN AVERBEK, Güler. "Yunus Emre Divanı'nın Raif Yelkenci Nüshasından Ayrı Düşen Şerâ'itü'l-Fakr ve'l-Fukarâ Adlı Derleme." *Divan Edebiyatı Araştırmaları*, 34, İstanbul 2025.
- Evliya Çelebi, *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*. haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı. 2. bs. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2010.
- İbn Battuta. *İbn Battûta Seyahatnâmesi*. çev. A. Sait Aykut. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2004.
- KIVRIM, İsmail. 15-16. Yüzyıllarda Sonisa Kazası, Taşova-Erbaa: Yerleşme Nüfus ve Ekonomi. 2. bs. Amasya Belediyesi, Ankara 2020.
- "Kur'ân Sürelerinin Hâşşiyetleri," Ahmed b. 'Abdülcebbâr, *Tuhfetü'l-Letâ'if*. yazma eser. Berlin Devlet Kütüphanesi, Şarkiyat Departmanı, Ms. or. quart. 1868.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atillâ, Ahmet Kartal. *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. 13. bs. Dergah Yayınları, İstanbul 2018.
- Şerâ'itü'l-Fakr ve'l-Fukarâ*. yazma eser. Berlin Devlet Kütüphanesi, Şarkiyat Departmanı, Ms. or. fol. 4224.

Şerhu Kaşîdeti Nuşhiyye. yazma eser. Berlin Devlet Kütüphanesi, Şarkiyat Departmanı, Ms. or. oct. 3473.

TARIM, Cevat Hakkı. *Tarihte Kırşehir Gülşehir ve Babailer, Ahiler, Bektaşiler*. Yeniçağ Matbaası, İstanbul 1948.

TURGUT, Vedat. "Vakıf Belgelerine Göre Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Dönemi Aileleri II: Âl-i Timurtaş Paşa." *Osmanlı Araştırmaları*, LIII, İstanbul 2019, 51-120.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi*, 5. bs. Türk Tarih Kurumu, Ankara 1988.

METİN²³[166a] *Hâzihi Kaşîdetün Nuşhiyyetün bi-Lügatin Türkiyyetin*

	Bismi'llâhi'r-raḥmāni'r-raḥîm ve mennihî'l-'avn	
1	Evvel Allâh adı zîkr olmak gerek	Sünnet oldur sünneti dutmak gerek
2	Çok eyitmeklik bu zîkri ḥûb durur	Cehr ü sırrı şayḳal-i ḳulûb durur
3	Cehr ü sırrı hem nişân-ı dîn durur	Kim ki yok dirse bilûḡ bî-dîn durur
4	Her birine naşsu Ḳur'ândur güvâh	Hem ḥadîşdür münkirüḡ 'aynine kâh
5	Cevâz-ı zîkr-i cehri ba'zî nedbin	Fetâvâlarda yazmışlar muḥibbîn
6	Cehrîsi menhî ki dirler 'illeti	Riyâ vü süm'a tâ'atler hülketi
7	Her ne ki dürlü tâ'atlerde ola	Ḥayrı olmazdur yiri veylün ola
8	Terk-i efdâl eylemek oldu ḥilâf	İḥlâşî ḳılḡıl dînüḡe sen ḡilâf
9	Ya'nî zîkr-i sırrîsi efdâl durur	Hem sevâbda bundan ol ekmele durur
10	Ba'd-ez-ân virgil şalâtı Bedre sen	Daḡı Aşḥâbına hem olḡıl esen
11	Sünnetüḡ ma'nîsi bil dîn yoldur	Dîn dutanları bilûḡ key uludur
12	Ḥâlîşen dutḡıl dîni hem muḥlişen	Allâh için tâ bulasın maḥlaşan
13	Birḳaç ebyâtlar yazayum nuşḥ için	Begüme daḡı şu ḥamruḡ ḳubḡ için
14	Ḥaḳ yol orta yoldur aḡa gidesin	Dü taraf yollarını terk idesin
[167a]/15	Her birinde bir la'în var çağırur	Yol budur gelgil berü dir ḳıḡırur
16	Böyle dir faḡru ḥalâyîḳ Muştafâ	Vir şalâtı rûḡına olḡıl şafâ
17	Hem-çünin taşvîr idip virdi ḡaber	Uşbu şüretlen yazıban mu'teber
18	Süre-i En'âm ahîrinde gelür	Bir âyet ma'nîsi bunu buyurur
19	Küllü farz u sünnet ü hem vâcibât	Orta yoldadur bulardur mücibât
20	Her şaḡâyirler (ü) kebâyirler ki var	Ol sübüllerde bilesin sen i yâr
21	Pes aḡî ²⁴ ḡoḡrı yolu ḳoyıp şapan	Dîvlerüḡ çağırduḡına hem baḳan
22	Ol la'înlere anları tefrîḳ ider	Râh-ı maḥbûbdan ırâḳ ta'vîḳ ider
23	Böyledür hem böyle buyurdı Ḥudâ	Müstakîm olan kişi olmaz cüdâ
24	Ya'nî her kim ḡoḡrı yol dutıp gide	Cennet içre hem-reh ²⁵ ol Muḥammed'e
25	Ger dilerseḡ aḡa yoldaş olasın	Her ne kim ḡöḡlûḡ dilerse bulasın
26	Zâduḡı taḳvâ libâsuḡ taḳvâ ḳıl	İstikâmetle geçürḡıl mâḡ u yıl
27	Her ki Allâh buyruḡın dutsa bile	Hem nebîsi buyruḡın yoldaş ola
28	İllâ budur buyruḡı dutmaḳlıḡa	Cürmi terk itmek sebebdür iy aḡa
29	Tâ ki tevfiḳ vire dutmaḡa Celîl	Hem ḳabûl ide olasın sen ḡalîl

²³ Şiirin aynı yazmada bulunan her iki nüshası mukabele edilmiş, metin kurulurken varyant olarak addedilemeyecek tasarruflardan sarfınazar edilmiş, sondaki şiir esas alınmıştır. Gerekli hâllerde ise şerhteki nüshadaki kullanım tercih edilmiş, manidar farklılıkların tamamı dipnotlarda şerh için Ş remzi, sondaki nüsha için S remzi kullanılmak suretiyle gösterilmiştir. 21. beyitte görülen “aḡî” ve “i yâr” şeklindeki farklılıklar varyanta örnektir. *fâ'ilatün fâ'ilatün fâ'ilün* ve *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün* kalıplarının karışık biçimde kullanıldığı metinde çok fazla olmaları sebebiyle vezin hatalarına işaret edilmemiştir.

²⁴ aḡî Ş: i yâr S

²⁵ Metinde “hem-râh” şeklindedir.

65	‘Âkıl oldur kim anı tezyîd ide	Sefîh oldur kim anı tefsîd ide
66	Ca‘fer-i Tayyâr işid gör ne-didi	Hoş kelâmdur şehd ü şekkerler yidi
67	‘Aqlumı arturmağa muhtâcterem	Pes izâlet itmegüm olmaz kerem
68	Her günâh kim âdemî işler anı	‘Aqlınuñ ba‘zı gider cânım cânı
69	Ebeden gelmez girü zihî ziyân	Hadîs içre böyledür bellü ‘ıyân
70	Ulu‘l-emr-i müfessir İbnü Keysân	Ulu‘l-‘aql ³¹ dimiş işid yâ insân
71	Dînüñ bünyâdındır ol İbnü ‘Abbās	Yapıldı ber-‘aql <i>yâ eyyühe’n-nās</i>
72	Farızalar dañı farz oldı bilgil	‘Aql üzre kılıp uçmağa girgil
73	Dañı Allâh‘ı biz ‘aqlile bildük	Aña ta‘atleri naklile kılduk
74	Hakâyıklar u ebâfiller bilindi	Bu ‘aql u ‘ilmile hem fark olındı
75	Zevi‘l-‘aql işid bil ³² gâfil olma	Muñ‘terdür Huda‘ya câhil olma
76	Câhil oldur kim bu ‘işyân bâbına	Lâzım oldı taldı gaflet h‘âbına
77	Egerçi hûb cemâl ³³ şahib-nesebdür	Zîrâ ki mu‘teber takvâ kesebdür
78	Ebü Derdâ‘ya buyruklar buyurdı	Peyember şeytânıñ boynunu burdı
[169a]/79	Didi kim ‘aqluñ kılsañ sen efzün	Olur kurbün ziyâde anda mahzün
80	Ebü Derdâ didi kim nice olur ol	Beyân kıl yâ Resûla’llâh aña yol
81	Didi külli harâmdan ictinâb kıl	Oda farzu’llâhı küllü ihtisâb kıl
82	Olur ‘aqluñ ziyâde hoş beşâret	Muqaşşir olsa hîcdür hem fişâret
83	Dañı işle ziyâde hayr u ihsân	Ziyâde kıla kurbün Rabbü insân
84	Girü geldük habîşler anasına	Tazarru‘ birle okı <i>اِنْ نَسِيْنَا</i> ³⁴
85	Kılalum iltimâs bâ-şıdık u ihlâş	İlâhî vir inâbet kıl bize ihlâş ³⁵
86	Rahmetün deryasına garķ eylegil	Ŧamu ehlinden bizi fark eylegil
87	La‘nete lâyiķ ‘amellerden kaçan	Ol oluşar cisri hem âsân geķen
88	La‘net itmişdür Huda hamra işid	Böyle eydür ol Habibu’llâh reşid
89	Hem anı içenlere (vü) şatanlara	Hem anı sâķi olup dutanlara
90	Hem sıkıñlar (u) sıkıduranlar biledür	Hem ol ebleh kim götürüp iledür
91	Hem dañı ol ki aña iltilür ol	Hem behâsın yiyenüñ la‘neti bol
92	Hem dañı şatun alan mel‘ün durur	Râh-ı tevfiķden ıraķ melhün durur
93	Bir haber içre buyurdı ol şefi‘	Ol Muhammed Muştafâdur hem refi‘
94	Her kim içdi hamri dünyâ bir ķadeh	Semm-i hayyâtdan içer yitmiş ķadeh

³¹ ‘aql S: ‘aql Ş

³² işid bil S: işidgil Ş

³³ cemâl Ş: cemâl ü S

³⁴ Bakara Suresi, 286. ayetten ıktıbastr: “Allah hiç bir kimseye gücünün yeteceğinden başkasını yüklemez. Herkesin kazandığı hayır kendi faydasına, yaptığı şer kendi zararındır. ‘Ey Rabbimiz, **unuttuk yahut yanıldıysak** bizi tutup sorguya çekme. Ey Rabbimiz, bizden evvelki ümmetlere yüklediğin gibi üstümüze ağır bir yük yükleme. Ey Rabbimiz, takat getiremeyeceğimizi bize taşıtma. Bizden sadır olan günahları sil, bağışla, bizi yarlığa, bizi esirge. Sen mevlamızsın bizim. Artık kâfirler güruhuna karşı da bize yardım et.”

³⁵ Kelime hakkında haşıye düşülmüştür: “cem‘-i hâliş.” Ayrıca vasle işaretle gösterilmiştir.

- [169b]/95 Ya 'nī ḥamrūn taḥrīminden şükr³⁶ bil Pes necāt terkindedür sen anı kıl
 96 Her ki ḥamra tevbe kılmadın geçe Ṭamu ehlinün şadīdinden iče
 97 Bir kelām daḥı buyurdı ol şafā Ger dutarsaṅ kırtulasın ez-cefā
 98 Bir dere vardır cehennem iče hay Anda bir ev var bu evden³⁷ vay vay
 99 Hem içinde ol evün bir kuyu var Bir tābūt vardır derü içinde mār
 100 Ol yılanuṅ biṅ başı var iy başır Şakla andan yā Mucīb nī 'me'n-Naşīr
 101 Her başuṅ biṅ ağzı var bilgil i yār Dişi her ağzında on biṅ i kibār³⁸
 102 Her dişüṅ biṅ arşun ola uzunı Hoşdur andan kırtaranlar özüni
 103 Enes şordı didi kim bu 'azāb Yā Restūla'llāh kimedür bu 'ikāb
 104 Didi şol mü'min ki Qur'ān okıdı İşdi ḥamri Allāh'ını kaḫıdı
 105 Bu 'azāb maḫşüşdur ol Qur'āncı'ya Ḥamr içip mel'ün olan yigrenciye
 106 Her ki ol ḥamra ḥelāldur dirise Kāfir olur fāsık u ger pārsā
 107 Yā neces olmaz bu mey dirse³⁹ kişi Hem küfürdür ṭamuda kalmak işi
 108 Belki bu encās ağlazdan yakīn İy namāz ehli ṭonuṅ andan şakın
 109 Kadrü dirhemden ziyāde olıcaḫ Cāyiz olmazdur yumadın kılıcaḫ
 110 Kim içerse ol ḥabīşi yiṅi bār Redd olur tā'ati kırk gün zihī 'ār
 [170a]/111 Ger dönip tevbe iderse ol kişi Qabūl olur tevbesi hoşdur işi
 112 Pes ulu'l-emre mu'ayyen 'arz imiş Nefsine vü ḥalka bu 'adli⁴⁰ farz imiş
 113 Allāh'uṅ nāyibleridür bu vülāt Hem kuẓātu hem kuẓātu hem kuẓāt
 114 Enbiyālar külli nā'ib oldılar Ez-Ḥudā emrini hoş buyurdılar
 115 Oldı Şiddik hem 'Ömer (ü) 'Osmān daḥı Hem 'Alī oldı ḥalīfe hem aḫī
 116 Hem nice Aşḫāb nice hem Tābi'in Nehy idip (ü) ma'rufı kıldı sāmī'in
 117 Pes yol oldur ki aḫa gitdi selef Anlara uyan kişi olur ḫalef
 118 Bildiler 'adlile iḫsān āyetin Hem 'amel kıldılar anlar ḡāyetin
 119 Pes dilek oldur ki yoldaş olasın Anlara anlar ne-kıldı kılasın
 120 Tevbe kıl ḥamre nedāmetler getir Zūlm(i) ü işmi hem vilāyetden götür
 121 Fāḫişeler zāhiren olmak ḫaṭā Vebā andandur⁴¹ işid şāḫib-'aṭā
 122 Hem daḥı ol 'ömre noḫşān getirür Vakti yitmedin yigitler yitürür
 123 Hem daḥı Cebbār ḫatında ḫor olur Ṭamu iče zāniler ebed ḫalır
 124 Allāh'uṅ ḫışmı ḫatı olur aḫa Hem fakīrlık getirür öḡden şoḡa
 125 Ne-ḫadar ḫükmüṅ irer yire deḡin Zinā işlerler şerīk olduṅ hemīn
 126 Zīrā nehy itseṅ geče ḫükmüṅ senüṅ Her ki dutmazsa sezāsın kıl anuṅ⁴²
 [170b]/127 Tā ki anda şirketüṅ olmaya ḫiç Ḥamri şatmak nehyi hem olmaya ḡiç
 128 Tā ki mü'minler içiben şatmaya La'net iče sen daḥı anlar batmaya

³⁶ şükr S: şükre Ş

³⁷ evden S: oddan Ş

³⁸ Kelimeye ḫaşiye düşülmüştür: "cem'-i kebīr."

³⁹ dirse Ş: dirise S

⁴⁰ Metinde "'adli" şeklindedir.

⁴¹ andandur S: andur Ş

⁴² Sonu zayı olmuş şu ḫaşiye düşülmüştür: "ya'nī şerīk bāşed der-günāḫ zinā kerden be-müste'cirāt..."

- 129 Kāfire daḥı icāzet yok durur Şatmağa ḥamri cihāren ḥaḳ durur
 130 Sonisa sūkında bir dükkān dutar Bir bī-dīn anda durup ḥamri şatar
 131 La 'nete batmış yüzer şatdurıcı Hem şatan hem dinmeyen hem alıcı
 132 Āh bu la 'net Müslime lāyık degül Nehy ideydi kāḍı vü beg ayık degül
 133 A 'nī ḡaflet ḥamri sekrān eylemiş Ḥaddehā-i şer 'i nisyān eylemiş
 134 Dilerem Ḥaḳdan bular yaḳzān ola Tā ki uşbu münkerāt noḳşān ola⁴³
 135 Mescidüñ (ü) medresenüñ çevresini Farz u lāzımdur arıd ancasını
 136 Pes 'imāret eylegil bunları sen Mü'min işler ol işi pes işle sen
 137 Ḥamr u zembr ü zāniye evlerini Daḥı bedterdür gider heylerini
 138 Kimi istihzā kılar dīn ehline Lāyık ider nefsin ol *veyliünā*
 139 Gel kerem itgil farzı söylegil Fāhişeylen ḥamri sen nehy eylegil
 140 Dilegüm yokdur ki ḥamri içeler Yazı ne kılar görem ben niceler
 141 Hiç daḥı olmazsa şol Sonisa'da Nehyine virgil ḥüküm olsun bize
 142 Ammā kaşdum küllü şehristānları Ḥükümüñ altında nehiy it anları⁴⁴
 [171a]/143 Küllisinden şoracaḳdur Ḥaḳ saña Bay [u] yoksuldan işidgil baḳ saña
 144 Enbiyālar ḥayrān olduğı zamān Dutulur zulm ehli hiç olmaz amān
 145 Pes amānı bunda sen kesb eylegil Nehy idip mü'minleri 'adl eylegil
 146 Nehy⁴⁵ iderseñ nūr oluşırdur 'ulā İtmeziseñ destüruñ olsun kula
 147 Varayum Sultānuma ağlayayum Dīn yolında cigerüm taḡlayayum
 148 Hem sefer zaḥmetini çeksem gerek Hem yayaḳlık miḥnetin yudsam gerek
 149 Ger dīne nuşret kılam fırsat bulam Hem ḥaḳıkat ez-Ḥudā nuşret bulam
 150 Çalab anuñ 'ömrini devletini Arturup ḥayrile kılsun mevtini
 151 Hem daḥı Mevlānā Şems'e varuram Senüñ elüñden tazallüm kıluram
 152 Çalab anuñ 'ömrini (vü) taḳvāsını Vü tevfiḳ ü tā'atini⁴⁶ fetvāsını
 153 Tezyid ü te'yidile kılsun devām Müstefid olsun andan ḥāş u 'ām
 154 Mekseb itmeklik ḥarāmdan yok durur Ḳorḳuñ Allāh'dan idersiz çok durur
 155 Her ki uşbu zāniyeler ücreti Mübāḥ olmuştur dise şamu iti
 156 Ya 'nī kāfirdür bu dört mezhebde ol Kāfire muṭlaḳ şamudan yaña yol
 157 Pes ḥarāmdan kesbi terk itmek gerek Hırş-ı dünyāyı biraz atmaḳ gerek
 158 Al ḥelālden sen kefaḫ bes yiter Zer'-i uḫrā daḥı hem bunda biter
 [171b]/159 Dünyā sevgüsü günāhlar başıdur Āḫiret sevmek bu mü'min aşıdur
 160 Pes eger başuñda 'aḳluñ var-ise 'İlmile taḳvā vü 'amel hem yārise
 161 Rācī olḡıl kim dīḡāra⁴⁷ iresin Olmasun hiç kimseneyi yiresin
 162 Hem ölince ḥavfile olmaḳ gerek Allāh emrin hem pişin kıлмаḳ gerek
 163 Ba 'd-ez-ān maḥlūk işini işlegil Ma 'şiyet olsa vü terkin başlaḡıl
 164 Maḥlūḳa zinhār muṭi' olma şaḳın Ḥazretü'llāh'da günāh olsa yaḳın

⁴³ Ş: -

⁴⁴ Tamamı okunamayan, şiir zarureti sebebiyle alınan bir tedbire işaret eden bir not düşülmüştür.

⁴⁵ nehy S: men ' Ş

⁴⁶ vü tevfiḳ ü tā'atini S: tevfiḳi tā'atini vü Ş

⁴⁷ dīḡāra Ş: dīḡār S

165	Dün işid ümmü'l-ḥabā'ışden haber	Bir daḥı Şādık dimişdür hoş büber
166	Şāribü'l-ḥamri gürından durışar	Cīfeden artuḡ yiri reg olışar
167	Kūze-i ḥamri mu'allak boynuna	Ḳadeḡ elinde ṭolu yaṣ 'aynine
168	Cild ü laḥmi ortası pür mārehā	Hem 'aḳāribler işidgil yārehā
169	Geydüreler hem iki na'līn nār	Beynisi ḳaynaya andan far u far
170	Ṭamuda Fir'avn'e yoldaṣ olışar	Gūrını bir ḥufre oddan bulışar
171	Şeyḡ Ḥasan Başrī rivāyet eyledi	Ol ḥabīşünḡ ḳoḳ ziyānın söyledi
172	Bir kez içmeklik ḳılır ḳalbi siyāḥ	Çün göñül oldı siyāḥ ḳıl āḥ āḥ
173	Bir daḥı içse bīzār yazıcılar	Ol Kirāmen Kātibīn düzüciler
174	Bir daḥı içse bīzār 'Azrā'il	Bir daḥı içse bīzār Cebrā'il
[172a]/175	Bir daḥı içse bīzār Mīkā'il	Bir daḥı içse bīzār İsrāfīl
176	Bir daḥı içse bīzār peygamber	Ḥabībün efyāḥu ez-müşk ü 'anber ⁴⁸
177	Bir daḥı içse bīzār yārenleri	Raḳıya'llāhu di ṣād ḳıl anları
178	Bir daḥı içse bīzār gökler daḥı	Bir daḥı içse bīzār yirler daḥı
179	Bir daḥı içse denizler cen(e)veri	Düşmen olurlar be-küllī serveri
180	Bir daḥı içse bīzār şems ü kamer	Bir daḥı da bīzār kevākibler
181	Bir daḥı içse bīzār ḥalāyıklar	Bir daḥı içse bīzār melāyıklar
182	Yapar uçmak ḳapusın kendözine	Bir daḥı içse ḳaradur yüzine
183	Ṭamu ḳapularını ⁴⁹ açıcı olur	Gendü yañar bir daḥı içici olur
184	Bir daḥı içse bīzār Kürsī i şāḥ	Bir daḥı içse bīzār 'Arş daḥı vah
185	Bir daḥı içse bīzār Cebbār daḥı	Tevbe ḳıl ḳurtar özüñi iy aḥī
186	Uşbu 'işrindür mu'ayyen bā-'aded	Bunlaruḡ küllisine tevbe meded
187	Her ki döndi tevbe ḳıldı ez-günāḥ	Hem-çünān merdī ki ḳılmadı günāḥ
188	Bir daḥı müşkil haber virdi resül	Bir şalāt hem rühına virgil uşül
189	Her kim ol ⁵⁰ virse ṭa'ām <i>mey ḥoreḥā</i>	Yiye cismini 'aḳārib (ü) mārehā
190	Ḥācetin her kim bitürse ⁵¹ şāribe	Hedmü İslām'da o yārdur ḥāribe
[172b]/191	Biz ödünç ⁵² virmek aḡa gör neylemek	Yardım itmek mü'mini ḳatıl ⁵³ eylemek
192	Daḥı her kim aḡa hem-nişin ola	Rüz-ı maḡşerde kür u ḥaşin ola
193	Diseler begler şarābsuz olımaz	Cevāb oldur ki bu sözüñ yaramaz
194	Zīra ki Allāḥ buyurmadı anı	Belki şeyṭān fi'lidür didi Ğanī
195	Fi'l-i şeyṭāndan vācibdür ḳaçasın	Tā ki kevşerden yarın sen içesin
196	Bir ḥaṭā yañlış hem maḡlazadur	Meysüz olmaz beg-dimeḳ ma'rūzadur
197	Ol la'in 'arz itdi anı göñline	Ol sebebdür kim getürür diline
198	Dilegüm oldur ki anı ḳoyasın	Şol çehār yāruḡ yolına ⁵⁴ uyasın
199	Begliḡi anlar nice itdiyise	Sen de git anlar nice gitdiyise

⁴⁸ Şu haşiye düşülmüştür: "büy-ı dehende ter"

⁴⁹ ḳapularını Ş: ḳapuları S

⁵⁰ ol Ş: - S

⁵¹ bitürse S: yitürse Ş

⁵² ödünç S: ödünçün Ş

⁵³ ḳatıl Ş: ḳatıl S

⁵⁴ yolına S: biline Ş

- 200 Mu‘in olğıl erāmillere imrüz Yetimler atası ol işlerin düz
 201 Ne ki muhtāclara virseñ gerekdür ‘Adil itmek dñümūze direkdür
 202 Hāḡ budur kim söyledüm kılma ‘itāb Hem haberde böyledür hem der kitāb
 203 Didi hem ol Aḡmedü faḡru‘l-‘ibād Ḳavlü Hāḡ güftendür efdālū‘l-cihād
 204 Bir imām ḡatında kim ḡulm ehliidür Ger şehīd kılṣa o cennet ehliidür
 205 Ger beg inṣāf ehli olup ḡatl itmeye Ḳaḡıyıp nefsiñi oda atmaya
 206 Ba‘d-ez-ān ma‘rūf kılıcı dostına Hiç günāh yazdurmayalar üstine
 [173a]/207 Pes emr bi‘l-ma‘rūf⁵⁵ yigrek beg ider İdimenler āḡir⁵⁶ imānsuz gider
 208 Kim dise ‘ādil beg olmuṣdur fülān Bu zamānda fetvā küfrinde ‘alān
 209 Ol İmām A‘ḡam sirāc ümme didi Fi‘lū ḡulm itmek sebebdür key ḡatı⁵⁷
 210 Küfrile gitmeklige çatmaḡlığı Ṭamuda dā‘im olup ḡalmaḡlığı
 211 Hāṣılın⁵⁸ eydem işid kılğıl ḡazer Allāh‘uñ emrini zīnhār lā teḡer⁵⁹
 212 Terk-i emru‘llāh kılana irişür Ḳorḡular hem ‘ömr-i küfre dirişür
 213 Böyle dir Ḳur‘ān‘da ol Perverdigār Hem Muḡammed Muṣṭafā ol ihtiyār
 214 Pes imān ḡorḡusı küllinden⁶⁰ ‘ulā İmānıla giden uçmaḡda güle
 215 Bī-imān giden kişiler nolıṣar Ebede‘l-ābād ṭamuda ḡalıṣar
 216 Bir zamān göz yaşını ağlayalar Göz yaşılan yüzlerin ṭaḡlayalar
 217 Ba‘d-ez-ān ḡanlar aḡa yaṣ yirine Baḡa uçmaḡ ehline hem yirine
 218 Günde yitmiş biḡ kez od yir anları Bir sözilen girü biter tenleri
 219 Pes bu ḡaldı küllü tevbe ḡılavuz Ulu vü kiçi tazarru‘ ḡılavuz
 220 Kāfir olmaḡdan bizi ṣaḡla diyip Yalvaralum dā‘ima ḡuşṣa yiyip
 221 Ḳabūl itmek va‘desin kıldı beyān Aṣṣı bundadır işid yoḡdur ziyān
 222 Ḡāfil olma ḡāfil olma ḡāfilūn Eyü olmaz hem gidenler cāhilūn
 [173b]/223 Unutma ṣol günü kim diyisersin İ kāṣkī diyü ḡasret yiyisersin
 224 Diyessin sen⁶¹ yaraḡ kılmaḡ i mālik Gereḡmiş dünyede⁶² ḡorseñ melā‘ik
 225 Niḡe zencirleri daḡmış yiderler Yidip ṭamuyı ḡazrāta giderler
 226 Ḡörüp ḡayrān ḡala cümle ḡalāyık Ferāmūṣ ola ḡorḡudan ‘alāyık
 227 Düşer küllü diyip yā Rabbi nefsi Diḡer yoḡdur ṭaleb illā bu nefsi
 228 Diye ol enbiyā faḡrı Muḡammed İşid ümmetüñi vir dir ol Aḡmed
 229 Ḥudā eydür ḡörün siz iy melekler Ḡörün ki nice olmuṣdur dilekler
 230 Ḥalāyıklar be-küllü nefsin ister Ḥabībüm bes hemān ümmetin ister
 231 Eger yitmiş nebiler kılduḡınca ‘Amel kılṣa ḡişi anda varınca
 232 Ḡöriceḡ rüz-ı maḡşerde cehennem Diye ḡorḡup olam mı ben mūna‘‘am
 233 ‘Amel kılanlarıñ ḡorḡusı böyle Muḡaṣṣirler ḡālī nice_öldi söyle

⁵⁵ ma‘rūf S: ma‘rūfı Ṣ

⁵⁶ idimenler āḡir S: itmeyen ḡorḡa Ṣ

⁵⁷ sebeb S: sebebdür Ṣ

⁵⁸ ḡaṣılın Ṣ: ḡaṣıl S

⁵⁹ Şu ḡaṣiye düşülmüştür: “eyyi lā tetruk”

⁶⁰ küllinden Ṣ: küllinde S

⁶¹ sen Ṣ: - S

⁶² Metinde “dünyāda” şeklindedir.

234	Muķaşşirler hâli pes dağı düşvâr	Necât bulanlar oldu bunda hüşyâr
235	Sekr-i ğafletten uyanuķ oldılar	Zâdu takvâdan naşibler aldılar
236	Ėorķuyılan şol ümîd ortasını	Dutıban gitmiş anı irtesini
237	Ya 'nî ⁶³ düzmişler yaraķların tamâm	Pes yarın yirleridür dârü's-selâm
238	Cehd kıl kim anlara ulaşasın	Kendü özünü görmegil bir paşasın
[174a]/239	Ya 'nî şanma bunda beg olsa kişı	Anda hoşdur hâli bitmişdür işi
240	Anda varmayınca bilmezsin emîr	Ėaņķı evde düzdi meclisün Ėebîr
241	Pes bu Ėaldı iy begüm düzgil yaraķ	Ėuru ârzûları gönlünden bıraķ
242	Ol Ėuru ârzûlara maĖrûr olan	Ol oluşar ŗamu dibinde Ėalan
243	RaĖmet olmaķlık muŗ'lere yakîn	Ėoş naşihatdür begüm zînhâr şaķın
244	Naşihat kim bir Ėula li'llâh ola	Anı kabûl itmeyen ⁶⁴ gümrâh ola
245	Dünye ⁶⁵ milkin kime dilerse virür	Müslim ü kâfir ü yâ tersâ olur
246	ÂĖiret milkini virmez ol Ėalab	İllâ mü'min olsa hem Ėılsa taleb
247	Gâh beg eyler kimi dilerse Ėudâ	Gâh 'azl eyler kimi Ėılır cüdâ
248	Ėünkü Ėükmi böyle Ėıldı ol Ėakîm	Güyâ nehy eyler Ėurûrdan ol 'Alîm
249	Pes teyakķuz bâbını dutmaķ gerek	Mülk-i 'uķbâ yaraĖın itmek gerek
250	Bir du'â Ėılsam gerek SultâniĖün	Hem anuĖ oĖlı Murâd Beg ĖânîĖün
251	Hem anuĖ ĖedĖudâsına biledür	Ėamza Begdür kim Resûl anı iledür
252	Bir Ėaşıde tuğfedür ol Türkice	ŞerĖ idip anı lisân-ı 'Urbice
253	Ol du'âm budur ki Allâh anlara	'Avn idip 'adl ideler mü'minlere
254	Hem be-küllî işleri işlâğ ola	Dünyede ⁶⁶ vü uĖrâda iflâĖ ola
[174b]/255	Bir âyet ma'nîsidür uşbu bilün	Anı bu Ėaşıde şerĖinde görün
256	Du'âsında ekşer ol fağru cihân	Anı okurdı Enes eydür 'ıyân
257	Ėamd ile Ėatm itse hoşdur her işi	Hem şalavât virici olsa kişı
258	Eydelüm el-Ėamdü li'llâh biz hemân	Hem MuĖammed-râ şalât olsun revân
259	Güyâ ki uşbu Ėaşıde süfredür	Ŗolu ni'metdür içi maĖzûradur
260	Piş Ėurden sünneti bismi'llâh	Ba'd-ez-ân şükr ü şenâ ⁶⁷ Ėamdu'llâh
261	Hele teşbihdür sehel teşbih durur	Zîrâ 'ilm ü ŗâ'at andan yig durur
262	Ger benüm Ėacâtımı virse emîr	Viriserdür Ėoķ Ėacetlerin Ėabîr
263	Hem be-küllî dileĖi oldur viren	Virdüren dağı gören hem gördüren
264	İki yüz altmış (u) Ėehâr ebyât durur	Ėıl te'emmül şerĖile bulĖıl sürür

Temmet el-ķaşıde bi-'avni'llâhi te'âlâ

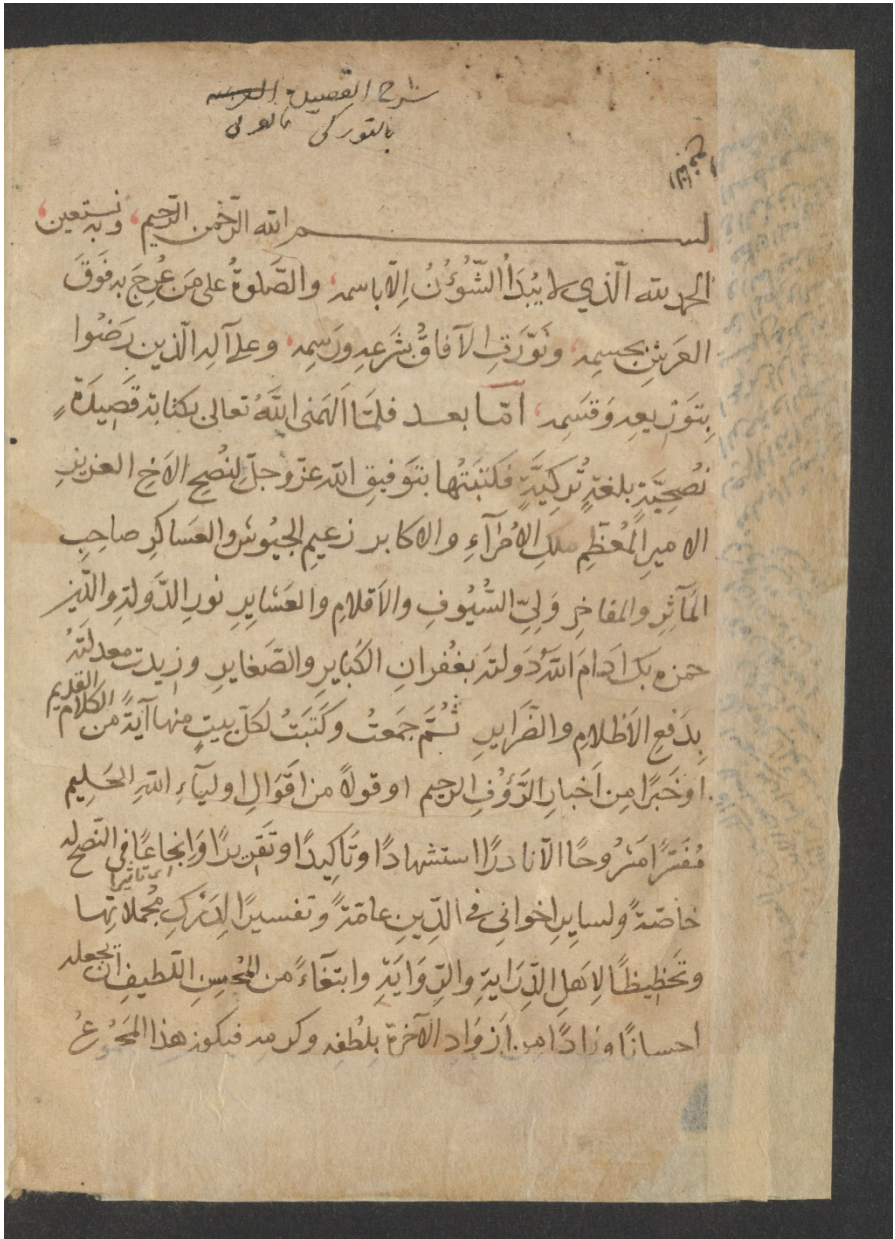
⁶³ ya 'nî S: zihî Ş

⁶⁴ itmeyen S: Ėılmayan Ş

⁶⁵ Metinde "dünyâ" şeklindedir.

⁶⁶ Metinde "dünyâda" şeklindedir.

⁶⁷ şenâ S: şenâ vü Ş

1. Resûl b. Yakûb, *Şerhü Kasîdeti'n-Nushiyye bi-Lügati Türkiyye*, Berlin Devlet Kütüphanesi, Ms. or. oct. 3473, vr. 2b.

163

إِذَا الْعَاقِلُ مَنْ مَوِيَاظِبُ عَلَى مَا مَوْسِبِحًا فِيهَا وَلِجَاهِ الْمَعْتَوَةِ
 يَكُونُ عَلَى عَكْسِ هَذَا وَأَنَّه وَلَى الْهَدَايَةِ وَالتَّوْفِيقِ وَمِنْهُ أَنَا الْبَرَّةُ
 وَالتَّحْقِيقُ وَنَشْكُرُ عَلَى مَا رَزَقْنَا مِنَ النِّعَمِ الظَّاهِرَةِ وَالْبَاطِنَةِ وَالْأَيَّانِ
 وَالتَّصَدِيقِ فَالْحَمْدُ لَهُ ثَابِتٌ وَجَدِيدٌ وَحَقِيقٌ وَالصَّلَاةُ وَاللَّامِ
 عَلَى سَيِّدِ الْمُنْبِيَّاتِ وَتَحْمِلُ جِسْمَهُ وَخَلِيلِهِ وَعَلَى آلِهِ وَاصْحَابِهِ الَّذِينَ مَعَهُ لَهُ
 صَدِيقٌ ٦ تَمَّتِ الرِّسَالَةُ بِعَوْنِ اللَّهِ تَعَالَى فِي شَهْرِ الْمُبَارَكِ رَجَبِ الْمُخْتَبَرِ
 فِي الْيَوْمِ الثَّامِنِ مِنْهُ فِي سَنَةِ خَمْسٍ عَشْرِينَ وَعِشْرِينَ كَتَبَهَا الْعَدُوُّ الْعَمَرُ
 الْمَذْنُوبُ الْمُحْتَاجُ إِلَى حِمَاةِ اللَّهِ وَشَفَاعَةِ نَبِيِّهِ مَبِينٍ لِمُنْهَاجِ رُسُلِهِ بِعَوْنِ
 بَيْتِ سَيِّدِهِ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ وَعَنْ جَمِيعِ الْمَسْلُومِينَ آمِينَ رَبِّ الْعَالَمِينَ

بلعت
 المتألمة
 بقدر الوسع
 والطاقة
 إلى آخرها
 ط

هذه قصيدة نصيحة بلغة تركية
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَمِنْهُ الْعَوْنُ
 أَوَّلُ اللَّهِ آدِ ذِكْرًا وَلَمْ يَكُنْ كَرَكٌ . سُنَّتْ أَوْلَادُ سُنَّتِي دُتْمَقْ كَرَكٌ
 چوقايتىك لك نود كرى خوب درور . جهر و ستر صيقل قلوب درور
 جهر و ستر مَن نِشان دين درور . كم كد يوق در سا بلوك دين درور
 هر بيا نص قراندر كواه . هم حديث در منكر و ك عينا كاه
 جواز ذكر جهرى بعض ندين . فتاوى كرداين مشدر مجيد
 جهر سى منى كد در عى لتي . ربا و سمعه طاعت كر هلكتي
 هو نيكه در لو طاعت كردا اوله . خيرا و لمز در يري و نيل اوله
 ترك افضل اهلك اوله بخلاف . اخلاصى لغل دينوكا سن غلاف
 يعنى ذكر ستر سى فضل درور . هم ثواب دابندن اوله اكل درور
 بعد ازان و ركع صلوتى در سن . داخى احكام بنا هم اوله اسن
 سننوك و عيسى بك دين يولدر . دين دوتن لاري يولون كي اولودر
 خالصا در غل ديني هم مخلصا . الله اجون تا بالله سين مخلصا
 ترج ابيات كر ين ايوم نصلح اجون . بگو ما داخى شوخروك قبح اجون
 حق يول او ربا يولدر اكا كيد سينر . دوطرف يول لا ربى تركايد سينر

بَرَأَيْتَ مَعْنِي رَأْسُ بُلُوكِ . أَنِي نُوقَصِيدَ شَرَحِنْدَا كَرُورُ
 دُعَا سِنْدَه أَكْزَاوَل فَخْرِي هَان . أَنِي أَقُورِدِي أَشَرَا يَدِ عِيَان
 حَمْدُ اللَّهِ خَتْمُ تَسَاخُوشُ دُرْهَشَانِ . مَمَّ صَلَوَاتِ وَيَرْجِي أَوَّلَاكِشِي
 أَيْدِ لَوْمِ الْحَمْدِ بِنِزْ هَمَان . مَمَّ مَحْنِ رَاصْلُوقِ أَوَّلَسُوزِ رَوَان
 كُوتَاكَلِ أَشْبُو قَصِيدِ شَفَعِ . طُولُونِ عَمْدِ رَاجِي مُحْضُورِ
 بِيَشْ خُورْدَنِ سَتْنِي لِسْمِ اللَّهِ . بَعْدَ زَانِ شُكْرُ وَتَنَا حَمْدُ اللَّهِ
 هَلَا تَشْبِيهِ سَهْلِ تَشْبِيهِ دُرُورِ . زِيَادِ عِلْمِ وَطَاعَتِ أَنْدَنِ يَكْدُرُورِ
 كَرِيقُومِ حَلَا تَوْحِي وَرِسَا أَمِيرِ . وَرِسَرِ دُرُوقِ حَاجِلَارِنِ خَبِيرِ
 مَمَّ بَكْلِي دِيكَلِي أَوْلَدِ رُورِنِ . وَرْدُورِنِ دَاخِلِ كَرِنِ مَمَّ كَرْدُورِنِ
 اَكِي بُوْرِ التَّمَشُّوْحِ اَبْيَاتِ دُرُورِ . قَلَّ تَأَمَّلْ شَرْحِلَه بُلْغَلِ سُرُورِ
 مَمَّ الْقَصِيدَةُ بِعَوْنِ اللَّهِ تَعَالَى

